

ПІДГОТОВКА МЕНЕДЖЕРА ОСВІТИ У ПРОЦЕСІ НЕПЕРЕРВНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ

Розкриваються деякі аспекти фахової підготовки магістрів спеціальності «Управління навчальним закладом», зокрема окреслюється мета, завдання й зміст педагогічної практики як важливої складової становлення особистості менеджера освіти у вищому навчальному закладі.

Ключові слова: магістр, педагогічна практика, управлінські вміння та навички, теорія і практика управління навчальним закладом.

L. Zadorozhna-Knyahnytska

TRAINING A MANAGER OF EDUCATION IN THE PROCESS OF CONTINUOUS TEACHING PRACTICE

Some aspects of the professional training of a Master in Education Management are revealed in the article; the goal, tasks and content of teaching practice as a significant component of education manager's identity formation in a higher educational institution are defined.

Keywords: Master, teaching practice, management skills, theory and practice in managing an educational institution.

Постановка наукової проблеми. Забезпечення якісної підготовки менеджерів освіти належить до актуальних проблем сучасної вищої освіти. Вирішенню цієї проблеми сприяє раціональна організація практичної підготовки магістрів, що є однією з найважливіших складових формування конкурентоспроможного, наділеного креативним мисленням, компетентного у фаховій діяльності, готового до самостійного вирішення

професійних завдань, до самореалізації та постійного зростання керівника освітнього закладу.

Аналіз останніх досліджень. Домінуюча роль практичної складової у професійній підготовці фахівців-педагогів з вищою освітою зумовлює посилений інтерес науковців і методистів вищих навчальних закладів до проблем її змісту, організації, процесу проходження, форм та методів контролю, критеріїв оцінювання її результатів тощо. Зокрема, теоретико-методологічні й дидактичні питання практичної підготовки педагогів досліджували О. Абдулліна, В. Бондар, А. Беляєва, С. Гончаренко, І. Зязюн. Психолого-педагогічні проблеми практичної підготовки відображено у працях І. Беха, А. Верхоли та ін.

Важливість педагогічної практики, підвищення її ролі у підготовці педагогічних кадрів в сучасних умовах обґрунтовують у своїх працях Ю. Васін, Н. Загрязкіна, О. Соколова, О. Козарик, О. Іванова та ін.

Проблеми якісної професійної підготовки менеджерів освіти розкривають у своїх дослідженнях В. Луговий, Н. Ничкало, С. Калашнікова, Б. Жебровський, В. Мельник, Н. Романенко та ін.

Основний матеріал дослідження. Наша публікація є спробою розглянути окремі аспекти однієї найменш дослідженої проблеми – педагогічної практики магістрів майбутніх керівників освітніх закладів.

Як педагогічний термін слово «магістр» в Україні вживається на позначення освітньо-кваліфікаційного рівня фахівця, який на основі ОКР «Бакалавр» або «Спеціаліст» здобув поглиблені спеціальні знання та вміння інноваційного характеру, має певний досвід їх застосування та продукування нових знань для вирішення професійних завдань у певній галузі народного господарства¹. Магістр – майбутній менеджер освіти повинен мати широку ерудицію, фундаментальну наукову базу, володіти методологією наукової творчості, сучасними інформаційними технологіями, методами отримання, обробки, зберігання та використання управлінської інформації.

Зміст професійної підготовки майбутніх менеджерів освіти передбачає фундаментальну, психолого-педагогічну, методичну, інформаційно-технологічну, практичну і соціально-гуманітарну складові. Соціально-гуманітарна підготовка здійснюється шляхом вивчення української мови (науки, аналітичних форм управління), іноземної мови ділового спілкування, управління господарською діяльністю, управління фінансово-економічною діяльністю навчального закладу, інтелектуальної власності. Психолого-педагогічна – забезпечується шляхом вивчення психології управління,

¹ Великий тлумачний словник сучасної української мови / [за ред. В. Т. Бусел]. – К. ; Ірпінь : Перун, 2003. – 1427 с.

педагогічної майстерності керівника навчального закладу, історії управління освітою. Методична підготовка, що є наскрізною, передбачає вивчення теорії та практики управління навчальним закладом, менеджменту організації, управління персоналом, самоменеджменту керівника, а також забезпечується шляхом вивчення психолого-педагогічних дисциплін, проходження педагогічних практик. Інформаційно-технологічна – вивченням інформаційного забезпечення управління в галузі освіти, піар-технологій і реклами в освіті.

Практична підготовка передбачає проходження неперервних навчальних та виробничих (педагогічних) практик, починаючи з першого семестру. Мета такої неперервної практики зумовлюється її виключною значущістю, оскільки вона є:

➤ невід’ємною складовою освітньо-професійної програми підготовки фахівців і спрямована на закріплення теоретичних знань, отриманих магістрами за час навчання, набуття й удосконалення практичних навиків і умінь, визначених освітньо-кваліфікаційною характеристикою підготовки фахівців напряму 1801 – специфічні категорії, спеціальності 8.18010020 «Управління навчальним закладом»;

➤ способом вивчення управлінського процесу на основі безпосередньої участі в ньому;

➤ сполучною ланкою між теоретичним навчанням магістра і його майбутньою самостійною професійною діяльністю на посаді керівника підприємства, установи, організації (у сфері освіти і виробничого навчання);

➤ засобом розвитку творчої активності й саморозвитку майбутнього менеджера освіти, формування його професійних якостей і готовності до інноваційної управлінської діяльності.

Отже, метою неперервної педагогічної практики є: поглиблення й закріплення теоретичних знань та формування у магістрів професійних умінь і навиків для підготовки керівників навчальних закладів як особистостей, здатних вирішувати проблеми та завдання організаційно-управлінської діяльності; формування усвідомлення магістрами сутності та змісту творчого управлінського процесу та педагогічних явищ, які з ним пов’язані або його обумовлюють, розуміння сенсу та логіки взаємодії керівника та підлеглих; формування у магістрів стійкої позитивної мотивації професійної діяльності².

² Соколова І. І. Положення та методичні рекомендації з організації неперервної педагогічної практики магістрів МДУ за напрямом підготовки : 1801 – специфічні категорії, спеціальністю : 8.18010020 «Управління навчальним закладом» / І. І. Соколова, Л. В. Задорожна-Княгницька. – Маріуполь : МДУ, 2012. – 30 с.

Мета практики зумовлює розв'язання таких навчально-методичних, наукових та виховних завдань:

- закріплення теоретичних знань магістрів та їх застосування на практиці;
- вивчення організаційної структури та особливостей функціонування, правових засад і сфери діяльності навчальних закладів;
- практична підготовка магістрів до самостійної роботи на одній з відповідних посад з фаху «Управління навчальним закладом», формування стійкого інтересу до педагогічної творчості, потреби в постійному професійному самовдосконаленні;
- засвоєння технології прийняття й реалізації управлінських рішень, розвиток аналітичних здібностей магістрів на прикладі безпосередньої діяльності в межах компетентності методиста та інспектора управління освіти міської ради з метою формування ефективної стратегії досягнення освітніх результатів;
- вдосконалення вмінь вільного оперування нормативно-правовими, інформаційними, звітними та статистичними матеріалами з фаху, їх систематизації та аналізу;
- набуття досвіду господарської діяльності організації в умовах ринкових відносин;
- формування умінь та навиків проведення моніторингу діяльності педагогічного колективу, навчального закладу в цілому, діагностування власної управлінської діяльності.

Мета й завдання неперервної педагогічної практики визначають її зміст, який реалізується поетапно й передбачає:

1. Педагогічну практику: як заступника директора з навчально-виховної роботи – I семестр (2 тижні).
2. Педагогічну практику з атестації педагогічних кадрів: як директора загальноосвітньої школи – II семестр (4 тижні).
3. Практику як методиста відділу освіти – III семестр (4 тижні).
4. Практику як інспектора відділу освіти – III семестр (4 тижні).
5. Дослідницьку практику – III семестр (2 тижні).

Кожний із зазначених вище видів практики має свої цілі, що зумовлює змістову наповненість діяльності магістрів-практикантів у межах кожної практики. Так, педагогічна практика (як заступника директора загальноосвітнього закладу) має завдання, що дають можливість узагальнити знання, практичні вміння та навички на базі конкретного загальноосвітнього навчального закладу, оволодіти професійним досвідом, перевірити готовність майбутнього фахівця до самостійної трудової діяльності. Вона передбачає вивчення особливостей організації системи внутрішнього шкільного управління, посадових обов'язків заступника директора з навчально-виховної

роботи, нормативної бази його діяльності, а також виконання самостійних завдань, що стосуються прийняття управлінських рішень у ситуаціях, які виникають у процесі управління навчальним закладом.

Очікуваними результатами практики є оволодіння магістрами комплексом професійних умінь та навиків, серед яких найбільш значущі такі:

- знання: сутності процесів управління загальноосвітнім закладом, їх психолого-педагогічних основ; шляхів удосконалення управлінської майстерності заступника директора й способів самовдосконалення; нових технологій управління педагогічним колективом; методів управління та організаційних форм управлінської діяльності; наукових основ організації процесу управління загальноосвітнім закладом; специфіки діяльності заступника директора з навчально-виховної роботи у навчальних закладах-комплексах «дитячий садок-загальноосвітня школа»;

- уміння: проектувати, конструювати, організовувати й аналізувати управлінську діяльність як заступник директора з навчально-виховної роботи; планувати навчальні заняття відповідно до навчального плану закладу й на основі його стратегії; розробляти й проводити різні за формою управлінські заходи (наради, круглі столи, засідання творчих лабораторій, семінари тощо); відбирати й використовувати відповідні методи (організаційні, психологічні, фінансові, нормативні тощо) для побудови ефективної взаємодії з педагогічним колективом; аналізувати навчальну й навчально-методичну літературу й використовувати її для формування власного стилю управлінської взаємодії; організовувати навчально-виховну діяльність педагогів, управляти нею й оцінювати її результати; застосовувати основні методи об'єктивної діагностики діяльності вчителів, вносити корективи в процес управління з урахуванням даних діагностики; створювати й підтримувати психологічну атмосферу, що сприяє досягненню цілей навчального закладу.

Завданням поточного контролю з педагогічної практики як заступника директора з навчально-виховної роботи є перевірка виконання магістром поточних завдань практики, здатності використовувати набуті протягом теоретичної підготовки знання в конкретній ситуації у межах управлінського циклу, розробки й використання форм та методів управління діяльністю педагогічного колективу в межах виконання обов'язків заступника директора загальноосвітнього закладу. Відповідно об'єктами поточного контролю виступають: виконані магістрами завдання з практики, представлені у відповідних письмових матеріалах; процес аналітико-діагностичної діяльності магістра; дотримання магістром вимог щодо структури, змісту, оформлення, графіку виконання, подання на перевірку та захисту звіту з педагогічної практики.

Завданням підсумкового контролю є перевірка результатів проходження магістрами педагогічної практики, систематизація й узагальнення

набутих знань, вмінь і навичок. Об'єктами такого контролю є звітні матеріали з педагогічної практики; презентація кожним магістром результатів педагогічної практики, доповідь про апробацію здійсненої методичної розробки на практиці, здатність обґрунтовувати та відстоювати свою точку зору, відповідати на запитання.

До змісту практики входять завдання, що розподілені на два змістові модулі – обов'язковий та вибіркового. Завдання обов'язкового модуля виконуються магістрами, які не мають досвіду роботи на керівних посадах у закладах освіти. Вибірковий модуль є основним комплексом завдань для магістрів, які обіймають керівні посади в навчальних закладах (директори шкіл, заступники директорів шкіл з навчально-виховної роботи, завідувачі дошкільними закладами). Зміст практики представлено як послідовне виконання магістрами чітко визначених її етапів – організаційно-методичного, діяльнісно-операційного, контрольово-оцінювального, аналітико-результативного.

Завданням організаційно-методичного етапу як обов'язкового, так і вибіркового модуля практики є підготовка до її проходження, що передбачає:

- участь в установчій конференції та методичному семінарі з питань організації педагогічної практики;
- складання індивідуальної програми практики та її затвердження;
- ознайомлення з нормативними документами щодо діяльності закладу освіти, особливостями організації навчально-виховного процесу, інструктивно-методичною базою діяльності заступника директора з навчально-виховної роботи, вивчення його посадових обов'язків.

Діяльнісно-операційний етап обов'язкового модуля практики має за мету формування умінь та навичок управлінської діяльності в межах функціональних обов'язків заступника директора з навчально-виховної роботи. Він передбачає:

- спостереження за діяльністю заступника директора з навчально-виховної роботи протягом робочого дня; дослідження особливостей планування його роботи протягом поточного навчального року, місяця, тижня, оперативне планування роботи;
- складання власної циклограми діяльності на посаді заступника директора з навчально-виховної роботи;
- відвідання та аналіз двох організаційно-педагогічних та методичних заходів, проведених заступником директора бази практики;
- виконання обов'язків помічника заступника директора з навчально-виховної роботи.

Діяльнісно-операційний етап вибіркового модуля має своїм завданням удосконалення вмінь та навичок управлінської діяльності в межах

функціональних обов'язків заступника директора з навчально-виховної роботи й передбачає:

- вивчення досвіду роботи заступника директора іншого навчального закладу, її порівняння з власною діяльністю та опис у щоденнику практики (оформлення довільне);
- відвідання та аналіз традиційних організаційно-педагогічних та методичних заходів, організованих та проведених заступником директора інших навчальних закладів;
- проведення факторно-критеріального аналізу власної управлінської діяльності в колективі колег;
- самостійну розробку та проведення нетрадиційного організаційно-педагогічного чи методичного заходу, його самоаналіз;
- участь у засіданні творчих лабораторій, шкіл передового педагогічного досвіду, круглих столів, семінарах з питань організації навчально-виховного процесу в навчальних закладах.

Основним завданням контрольної-оцінювального етапу є оцінювання базами практики діяльності магістрів, підготовка звітної документації, аналіз та самоаналіз практичної підготовки. Зазначений етап містить у собі:

- попереднє обговорення з керівником бази практики результатів її проходження;
- підготовку звітних матеріалів із практики, аналіз результативності діяльності заступника директора з навчально-виховної роботи бази практики;
- самоаналіз діяльності протягом практики.

У межах аналітико-результативного етапу керівники аналізують результативність педагогічної практики, магістри оцінюють рівень сформованості власних умінь та навичок щодо реалізації основних функцій заступника директора з навчально-виховної роботи. У межах етапу передбачається виконання магістрами наступних видів робіт:

- підготовка до презентації портфолію;
- участь у підсумковій конференції за результатами педагогічної практики;
- формулювання рекомендацій щодо вдосконалення організації педагогічної практики на посаді заступника директора з навчально-виховної роботи.

Таким чином, зміст практики є диференційованим та враховує базовий управлінський досвід кожного магістра, що виявляється в межах діяльнісно-операційного етапу.

Після закінчення терміну педагогічної практики як заступника директора з навчально-виховної роботи магістри звітують про виконання

програми. Документом, що визначає успішність проходження практики, є звіт про виконання програми практики і щоденник про проходження практики, що оформлюється за загальними вимогами щодо наукових звітів та має бути конкретним, стислим, містити ілюстративний матеріал, тобто унаочнювати конкретні результати виконаних на практиці завдань, відомості про виконання магістром усіх розділів програми практики та індивідуального завдання, що пов'язане з його організаційною та аналітичною роботою. Обов'язковими є висновки та пропозиції, яких вимагає зміст завдань. Крім звіту магістр заповнює щоденник, який є його основним документом під час проходження практики.

Висновки. Підсумовуючи зазначимо, що в цій публікації викладено лише деякі аспекти організації й проведення педагогічної практики магістрів. Подальшої розробки й удосконалення потребують наступні за практикою в якості заступника директора освітнього закладу складові наскрізної практичної підготовки магістрів зі спеціальності «Управління навчальним закладом».

Література

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [за ред. В. Т. Бусел]. – К. ; Ірпінь : Перун, 2003. – 1427 с.
2. Соколова І. І. Положення та методичні рекомендації з організації неперервної педагогічної практики магістрів МДУ за напрямом підготовки : 1801 – специфічні категорії, спеціальністю : 8.18010020 «Управління навчальним закладом» / І. І. Соколова, Л. В. Задорожна-Княгницька. – Маріуполь: МДУ, 2012. – 30 с.